

Sytuacja na granicy polsko-białoruskiej

Solidarnie przeciwko rasizmowi i podziałom.

Podsumowanie działań Grupy Granica podjętych w 2022 roku.

Podsumowanie zostało sporządzone przez zespół komunikacyjny Grupy Granica.

Osoby kontaktowe:

Aleksandra Łoboda, Grupa Granica i Helsińska Fundacja Praw Człowieka, aleksandra.loboda@hfhr.pl,
+48 665 477 656

Katarzyna Czarnota, Grupa Granica i Helsińska Fundacja Praw Człowieka, katarzyna.czarnota@hfhr.pl,
+48 697 097 604

GRUPAGRANICA

Ostatni rok funkcjonowania nieformalnej koalicji Grupa Granica, stanowiącej parasol dla działań związanych zarówno z kryzysem humanitarnym na pograniczu polsko-białoruskim, jak również wojną w Ukrainie, przyniósł wiele zmian i wyzwań. Przede wszystkim, musieliśmy pogodzić się z sytuacją, w której nasze działania będą potrzebne przez kolejne miesiące, a może nawet lata. W odpowiedzi na coraz bardziej dynamicznie rozwijające się konflikty, eskalację przemocy, łamanie praw człowieka na granicy polsko-białoruskiej oraz zbrodnie wojenne w Ukrainie, nieśliśmy niezbędną pomoc tam, gdzie zazwyczaj nie docierało inne wsparcie.

Cały czas potrzebne były reakcje interwencyjne, ale i działania systemowe. Wspólnie zajmowaliśmy się rzecznictwem na poziomie polskim i międzynarodowym, sieciowaliśmy się z międzynarodowymi organizacjami i grupami nieformalnymi prowadzącymi od wielu lat podobne działania humanitarne i rzeczniczo-badawcze na innych granicach europejskich. Wiemy, że ciągle musimy się uczyć i dostosowywać nasze sposoby pracy do zmieniającej się sytuacji. Sieci wsparcia budujemy z podobnymi do nas grupami, m.in. Border Violence Monitoring Network, Rescue Channel, Sea Watch. Ucząc się od siebie, jesteśmy silniejsze i silniejsi.

W reakcji na wprowadzenie stanu wyjątkowego na pograniczu polsko-białoruskim, a później budowę muru i prowadzenie przez państwo polskie polityki podwójnych standardów, podszytej rasizmem i ksenofobią, nasza koalicja wzmocniła się. W 2022 r. pod jej parasolem prowadziliśmy działania mające na celu wprowadzenie perspektywy uchodźczyń i uchodźców do debaty publicznej. Sytuacja wymagała od nas aktywności na wielu polach równocześnie, m.in. organizowania pomocy humanitarnej, medycznej, jak i niezbędnego wsparcia prawnego, psychologicznego i rzeczowego na pograniczu czasem nawet 24 godziny na dobę. W Ukrainie docieraliśmy do osób z tych grup, które znajdowały się w najgorszej sytuacji, organizując m.in. bezpieczne transporty ludzi i zwierząt do Polski, czy rzeczy i leków w drugą stronę. Prowadziliśmy również działania edukacyjne, monitoringowo-badawcze, dokumentacyjne i rzecznicze. Widać już efekty naszej dotychczasowej pracy – są to m.in. wyroki związane z litygacją strategiczną; sądy potwierdzają w kolejnych

GRUPAGRANICA

orzeczeniach, że pomaganie jest legalne, a uniemożliwianie niesienia pomocy osobom w potrzebie nie powinno mieć miejsca. Wiele spraw toczy się przed Europejskim Trybunałem Praw Człowieka. Coraz więcej międzynarodowych organizacji i donorów udziela nam wsparcia, tym samym zapewniając ciągłość działań koalicji.

Niestety, rok 2022 przyniósł również kolejne trudne wyzwania – związane np. z poszukiwaniem osób zaginionych, pomocą osobom przebywającym w szpitalach m.in. ze złamaniami w wyniku upadku z muru, czy z hipotermią. Oprócz tego, 2022 r. przyniósł również kolejne ofiary śmiertelne kryzysu humanitarnego. Byliśmy w kontakcie z częścią ich rodzin, pomagając w organizacji transportu ciał do krajów pochodzenia. Rozmawialiśmy z osobami z doświadczeniem przemocy i gwałtów, będącymi świadkami i świadkiniami tortur i śmierci.

Grupa Granica to także Wy. Dziękujemy Wam za ten rok wspólnych działań, za to, że sprzeciwicie się ograniczaniu praw i stosowaniu przemocy wobec osób przymusowo migrujących i ubiegających się o ochronę międzynarodową, uchodźczyń i uchodźców, a także wobec osób niosących im pomoc.

GRUPAGRANICA

Poniżej prezentujemy dane obrazujące nasze działania będące odpowiedzią na kryzys humanitarny na pograniczu polsko-białoruskim. Za każdą z tych liczb kryje się ludzka historia. Dziś niestety nie dziwi nas pojawianie się informacji o kolejnej wywózce małych dzieci, osób z niepełnosprawnością, lub świadectwa tortur i przemocy seksualnej. Kryzys humanitarny trwa. Działamy dalej, by zapobiec kolejnym ofiarom śmiertelnym, zaginięciom, czy dalszej eskalacji przemocy.

- Jako Grupa Granica funkcjonujemy od 15 sierpnia 2021, czyli do dziś (5 stycznia 2022) to już 508 dni i nocy nieustannego działania. Od początku kryzysu do końca grudnia 2022 r. pomogliśmy łącznie ponad 14 000 osób.
- W 2022 r. otrzymaliśmy prośby o pomoc dotyczące łącznie co najmniej 6022 osób, w tym co najmniej 396 zgłoszeń dotyczących dzieci. Udało się dotrzeć z pomocą do co najmniej 3672 z nich.
- Osób potrzebujących pomocy było na pewno znacznie więcej. Nie o wszystkich wiemy. Niektóre grupy zgłaszające prośbę o pomoc liczyły po kilkadziesiąt osób.
- Dzięki współpracy z lekarkami i lekarzami, zarówno działającymi oddolnie, jak i tymi zatrudnionymi przez profesjonalne organizacje humanitarne, możliwe jest udzielanie profesjonalnej pomocy medycznej. W 2022 roku potrzebna była przy 544 interwencjach.
- Liczba zaginionych, zgłoszonych przez ich rodziny lub inne osoby (tylko bezpośrednio do Grupy Granica) od stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2022 r. wynosi 185.
- 2022 r. przyniósł niestety kolejne ofiary śmiertelne. Od początku kryzysu humanitarnego (sierpień 2021 r.) liczba oficjalnie potwierdzonych osób, które straciły życie to 30 (do grudnia 2021 r. liczba ta wyniosła 17). Jesteśmy w kontakcie z rodzinami niektórych zmarłych, staramy się pomagać im w organizacji pogrzebu, transporcie ciała czy przy postępowaniu prawnym.
- Wymieniamy się strategiami działań z inicjatywami działającymi na innych granicach europejskich, m.in. ze Sienos Groupe, a także Border Violence

GRUPAGRANICA

Monitoring Network, Rescue Channel. Jesteśmy również aktywni w Parlamencie Europejskim.

- Codziennie dokumentujemy nielegalne wywózki, działamy na polu prawnym, rzeczniczym, komunikacyjnym, monitoringowym i badawczym. Niektóre z wywozek udało się powstrzymać dzięki interwencjom mediów, aktywistów i aktywistek, posłów i posłanek, a także biura Rzecznika Praw Obywatelskich.
- Uzyskaliśmy 59 postanowień o zastosowaniu środków tymczasowych (tzw. interim measures) od Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, nakazujących polskim władzom powstrzymanie się od przekazania do Białorusi migrantów i migrantek. Niektóre z nich obejmowały kilka osób, np. całe rodziny.
- Uzyskaliśmy 10 wyroków potwierdzających, że sposób zawracania migrantów i migrantek do Białorusi, jest rażącym naruszeniem prawa polskiego, unijnego i międzynarodowego. Potwierdza to nasze stanowisko, że wywózki do Białorusi są niehumanitarną praktyką, która nie powinna mieć miejsca.
- Działamy także na terenie całej Polski: w strzeżonych i otwartych ośrodkach dla migrantów i migrantek oraz wspieramy osoby, które zostały z nich zwolnione, żeby pomóc im odnaleźć się w nowej rzeczywistości.
- Grupa Granica to nieformalna koalicja, parasol umożliwiający ochronę i bezpieczne działanie wielu ludzi. Naszym celem jest przede wszystkim deeskalacja przemocy i walka o poszanowanie prawa humanitarnego. Między innymi dzięki naszym postulatom, w 2022 r. na Podlasiu rozpoczęły działania dwie międzynarodowe organizacje zajmujące się pomocą medyczną – Intersos i Lekarze Bez Granic. Na pogranicze przyjeżdżają też przedstawiciele i przedstawicielki międzynarodowych mediów, polityczki i politycy, którzy w swoich krajach pomagają nam nagłośnić temat kryzysu humanitarnego wciąż trwającego na granicy polsko-białoruskiej. Organizowaliśmy także konferencje, spotkania, debaty publiczne, akcje edukacyjne, oraz spotkania akademickie.

GRUPAGRANICA

- Dostarczaliśmy potrzebującym rzeczy niezbędne do przetrwania w polskich lasach: ciepłe jedzenie, suchy prowiant, zimowe ubrania, ocieplane buty, koce termiczne, termosy z gorącą herbatą, środki higieniczne, lekarstwa i powerbanki. Uruchomiliśmy również platformę Sklep Bez Granic, która pozwala na bezpośrednie wsparcie osób przekraczających granicę poprzez zakup symbolicznych pakietów produktów niezbędnych do udzielania pomocy humanitarnej i medycznej.
- Codziennie, bez względu na porę dnia czy dzień tygodnia, niezastąpionym wsparciem byli dla nas pracownicy Biura Rzecznika Praw Obywatelskich, zwłaszcza dr. Hanna Machińska, oraz przedstawicielstwo Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Uchodźców (UNHCR) w Polsce UNHCR Polska.

Nasze główne postulaty są nadal aktualne:

01: Podjęcie działań zmierzających do przeciwdziałania kolejnym śmierciom i zaginięciom osób na pograniczu

02: Zaprzestanie bezprawnych wywózek stanowiących nie tylko pogwałcenie prawa międzynarodowego i unijnego, ale także stwarzających bezpośrednie zagrożenie dla zdrowia i życia osób migrujących.

03: Uchylenie przepisów Rozporządzenia MSWiA z sierpnia 2021 r. wprowadzających możliwość zawrócenia cudzoziemca do linii granicy państwowej oraz przepisów dotyczących wydawania postanowień o opuszczeniu terytorium RP wprowadzonych nowelizacją ustawy o cudzoziemcach w październiku 2021 r.

04: Stworzenie godnych i bezpiecznych warunków do zgodnego z prawem ubiegania się o ochronę międzynarodową na polsko-białoruskiej granicy, także poza przejściami granicznymi, z poszanowaniem prawa międzynarodowego i unijnego.

05: Przestrzeganie przewidzianych prawem procedur, polegających na przyjmowaniu wniosków

o udzielenie ochrony międzynarodowej lub wszczynanie postępowań o zobowiązanie do powrotu wobec cudzoziemców, którzy przekroczyli granicę Polski w sposób nieuregulowany.

06: Wprowadzenie mechanizmów identyfikacji celem zapewnienia szczególnej ochrony osobom należącym do grup wrażliwych, w tym przede wszystkim dzieciom,

GRUPAGRANICA

ofiarom handlu ludźmi, ofiarom tortur, kobietom w ciąży, osobom starszym, osobom chorym i osobom z niepełnosprawnością.

07: Zapobieganie i zdecydowane reagowanie na nadużycia, przekroczenia uprawnień lub niedopełniania obowiązków przez funkcjonariuszy wykonujących służbę na granicy polsko-białoruskiej.

08: Rzetelne informowanie społeczeństwa o sytuacji na granicy polsko-białoruskiej i zaprzestanie

prezentowania zjawiska migracji wyłącznie w kategoriach zagrożenia dla bezpieczeństwa państwa.

09: Zapewnienie wsparcia mieszkańcom i mieszkankom terenów pogranicza oraz wdrożenie programów naprawczych pozwalających odwrócić negatywne skutki kryzysu humanitarnego.

10: Stosowanie detencji wobec migrantów i migrantek tylko w ostateczności, zgodnie z polskim prawem i standardami praw człowieka, a także zapewnienie godnych i humanitarnych warunków w oczekiwaniu na decyzję w sprawie statusu. Zapewnienie szczególnej ochrony dzieciom, osobom o słabym stanie zdrowia i ofiarom przemocy.